

Het laatste schot van de Eerste Wereldoorlog

De wapenstilstand ging op 11 november 1918 precies om 11 uur in. Tot op het laatste moment werd er van beide zijden aangevallen. Wie vuurde het laatste schot in de Eerste Wereldoorlog? En wie was het onfortuinlijke slachtoffer van deze laatste kogel? Ben Vriesema zocht het uit en kwam tot een verrassende conclusie.

Ben Vriesema is
redacteur van Kleio.

Rechts: De geallieerde vertegenwoordigers bij de ondertekening van de wapenstilstand van de Eerste Wereldoorlog, in een wagon in het bos van Compiègne. Hieronder: Een monument voor Henry Gunther op een kerkhof in Baltimore in de VS. Was hij de laatste soldaat die stierf in de Eerste Wereldoorlog?

In de vroege ochtend van 11 november 1918 ondertekende Matthias Erzberger namens de Duitse regering in een treinwagon in het bos bij Compiègne de wapenstilstandsvoorwaarden die door de Franse maarschalk Foch waren gedictieerd. Erzberger was al drie dagen in Noord-Frankrijk, maar werd pas aan de onderhandelingstafel toegelaten toen duidelijk was geworden dat een van de voorwaarden van de geallieerden – de *Abdankung* van keizer Wilhelm II – een feit was. Afgesproken werd dat om elf uur diezelfde ochtend de wapenstilstand in zou gaan en dat er dus niet meer geschoten mocht worden. Aan een vier jaar durende hel was een einde gekomen, zo leek het.

Zo vlug als mogelijk werd het nieuws van de wapenstilstand verspreid onder de troepen aan het westelijk front. Hoewel er uiteraard een zucht van verlichting te horen moet zijn geweest, bleven verschillende soldatengroepen vechten tot de laatste minuut. Het geallieerde opperbevel had verordonneerd dat er in geen geval verbroedering met de vijand zou mogen plaatsvinden. De haat moest blijven. En daarom moest er worden aangevallen tot precies elf uur in de ochtend. Een van de laatste slachtoffers was George Wallace Price, een

Canadese soldaat die twee minuten voor het ingaan van de wapenstilstand door een Duitse kogel werd geraakt. Nabij Mons (Bergen) staat nog een monumentje dat hieraan herinnert. Maar is hij werkelijk de laatste soldaat die sneuvelde op het slagveld? Volgens de verhalen zou in het dichtbijgelegen Romagne-sur-Meuse (waar zich overigens een schitterend Eerste Wereldoorlogmuseum bevindt, gerund door een Nederlands echtpaar) een minuut voor elf een Amerikaanse soldaat zijn gesneuveld. Generaal Nicholson dwong zijn manschappen te blijven aanvallen tot het werkelijk elf uur zou zijn, Henry Gunther volgde de bevelen van zijn generaal, maar sneuvelde precies om 10.59 uur, echt in *the dying seconds* van de oorlog dus. Maar ook na elf uur was het schieten nog niet voorbij. Er waren soldaten die zich bewust waren van het historische moment en af en toe nog een schot losten.

Welke soldaat wil dat niet? Beroemd worden omdat jij het laatste schot van *la Grande Guerre* hebt afgevuurd. Het schieten stopte dus niet direct, er was aan het westelijk front ook na elf uur op de elfde van de elfde af en toe nog een knal te horen. Maar daarna was het wel afgelopen, toch? Volgens de westers-georiënteerde historici wel, maar Turkse historici denken daar toch anders over. Wij in het Westen beschouwen de oorlog als afgelopen nadat de wapenstilstand was getekend. Maar aan het Turkse front ging de oorlog door.

Vernederende vrede

Het Ottomaanse Rijk had zich – onder aan- sporing van de Jong-Turk Enver Pasja – in 1914 bij de Centralen gevoegd om Russische invloed op de Balkan en rond de Zwarte Zee te verkleinen. Ondanks heldhaftig verzet van de Turken bij Gallipoli (Mustafa Kemal zou

daar het volgende tegen zijn manschappen hebben gezegd: ‘Ik wil niet dat jullie voor mij vechten, ik wil dat jullie voor mij sterven!’) werd de oorlog verloren en moest een vernederende vrede worden ondertekend: een groot gedeelte van het Ottomaanse Rijk werd bezet, alleen rond Ankara hadden de Turken zelf iets te zeggen. De trotse Turken waren in hun eer gekrenkt; het Verdrag van Sèvres werd door hen beschouwd als een dictaat. Daarnaast beschouwde men de daadkracht van sultan Mehmet VI als ontoereikend. De vernedering voor de Turken kon niet groter zijn dan op twee plaatsen: hun prachtstad Istanbul werd bezet door de Britten en de industriestad Izmir werd door aartsvijand Griekenland bezet gehouden. Het was daarom – achteraf – ook niet zo verwonderlijk dat de opstand tegen de bezetting in Izmir begon. De oorlog was voor de Turken nog niet afgelopen.

Leider van deze antibezettingsoperatie was Mustafa Kemal (later Atatürk), die ternauwernood de Slag om Gallipoli had overleefd omdat een kogel richting zijn hart werd tegengehouden door een zakhorloge. De lange strijd – door de Turken de Turkse Onafhankelijkheidsstrijd genoemd – duurde tot 1922. Heel Anatolië werd veroverd, Mustafa Kemal joeg de sultan en zijn familie het land uit en riep de Republiek Turkije uit. En het laatste

‘Een monument nabij Bandirme herinnert aan het laatste schot’

schot? Dat werd afgevuurd op een heuvel nabij de stad Bandirme aan de Zee van Marmara. De Turken veroverden een strategische heuvel nabij Bandirme op 17 september 1922, waarbij tijdens die aanval vele Turken sneuvelden en – uiteraard – vele Grieken. Op 17 september 1922 werd dus *de facto* het laatste schot van de Eerste Wereldoorlog gelost. ■

Mustafa Kemal leidde de Turkse opstand tegen de bezetting van het Ottomaanse Rijk.

